

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ
про результати відвідування
державної установи
«Олексіївська виправна колонія (№ 25)»
28.08.2023

м. Київ, 2023

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 21 та 22 серпня 2023 групою НПМ здійснено відвідування державної установи «Олексіївська виправна колонія (№ 25)» (далі – установа, ВК).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Коноплястий Сергій Миколайович, заступник начальника відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Нікулін Віталій Андрійович, представник Уповноваженого з прав людини в місцях несвободи;

Шумна Лариса Петрівна, представник Уповноваженого у Чернігівській області;

Паршакова Ольга Валеріївна, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Красноперов Сергій Георгійович, представник громадської організації;

Миронова Олена Анатоліївна, представник громадської організації.

Установа знаходиться за адресою: місто Харків, вулиця Цезаря Кюї, 44.

Начальник ВК – Ольховський Андрій Миколайович.

Установа є виправним закладом середнього рівня безпеки для тримання чоловіків, які раніше відбували покарання в місцях позбавлення волі.

Штатна чисельність персоналу установи складається із 196 посад. Фактична чисельність 166 посад, з них 35 жінок (загальний некомплект по установі – 15,3%).

Станом на 21.08.2023 у ВК перебувало 722 особи, з них:

засуджених, які відбувають покарання у звичайних жилих приміщеннях (дільниця ресоціалізації) – 697 осіб;

засуджених у дільниці соціальної реабілітації (далі – ДСР) – 19 осіб;

ув'язнених у секторі для тримання осіб, узятих під варту – 6 осіб.

Групою НПМ проведено опитування 247 осіб.

Попередні зауваження.

Попереднє відвідування ВК групою НПМ здійснено 12.10.2021.

За результатами попереднього відвідування керівництву установи надано рекомендації щодо:

виключення випадків стигматизації засуджених;

припинення практики перекладання функцій та обов'язків працівників установи на засуджених; запирання на замок ліжок у камерах дисциплінарного ізолятора у денний час;

розгляду питання про розташування дільниці слідчого ізолятора в ізольованому локальному секторі;

необхідності обладнання спортивним зняттям локального сектору дільниці слідчого ізолятора;

забезпечення різноманітності харчування засуджених у їдальні ВК;

виключення випадків безоплатної праці засуджених, які виконують роботи з господарського обслуговування в установі;

забезпечення милом обіднього залу їдальні установи та гумовими килимками лазне-прального комплексу;

Зазначені рекомендації виконані частково. Зокрема, локальний сектор дільниці слідчого ізолятора обладнано спортивним зняттям, забезпечено милом обідній зал їдальні установи та гумовими килимками лазне-пральний комплекс, припинено практику перекладання функцій та обов'язків працівників установи на засуджених та запирання на замок ліжок у камерах ДІЗО у денний час, забезпечено різноманітність харчування засуджених.

В ході відвідування виявлено позитивні тенденції в діяльності установи. Зокрема, створено належні побутові умови для утримуваних осіб, налагоджено роботу щодо оформлення паспортів засудженим.

Протягом I півріччя 2023 року в установі реалізовано пілотний проєкт «ДСР – на шляху до дому (СКАНДІ)», відповідно до Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 № 1153. Відповідно до даного проєкту у дільниці соціальної реабілітації установи створено умови для відбування покарання, які максимально наближені до домашніх, і мають сприяти зміні поведінки засуджених, удосконалення надання їм освітніх послуг, ефективного використання їх вільного часу (фото 1-4).

За ініціативи адміністрації установи в 2022 році на день святого Миколая дітям засуджених було надіслано подарунки.

У всіх відділеннях соціально-психологічної служби розміщена інформація щодо можливості отримання безоплатної правової допомоги, контактів Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та інша необхідна інформація (фото 5).

Крім того, в установі наявні та обладнані два об'єкти (приміщення підвалу промислового корпусу та приміщення для зберігання борошна), які можуть використовуватись як укриття з метою захисту утримуваних осіб.

Скарги від засуджених на умови тримання чи неналежне поводження групі НПМ не надходили. Факти насильницького заподіяння смерті засуджених протягом 2023 року відсутні.

Під час візиту до України в 2020 році Європейського Комітету із запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – Комітет), делегація майже не отримала тверджень про фізичне жорстоке поводження з боку працівників установи та констатувала, що зі зміною керівництва на початку 2020 року мало місце значне поліпшення поводження з ув'язненими. Багато з опитаних делегацією засуджених стверджували, що рутинні побиття та інші тяжкі форми жорстокого поводження з боку працівників колонії та засуджених зупинилися з прибуттям нового керівництва, та звернули увагу на значні зміни у поводженні персоналу з ними.

При цьому, Комітет зауважив, що станом на 2020 рік в установі залишилася практика здійснення психологічного тиску на ув'язнених (наприклад, для запобігання подання ними скарг до зовнішніх органів), хоча вона значно зменшилася у порівнянні з ситуацією, яку Комітет відмічав у 2016 році (загальна доповідь СРТ/Inf (2020) 40).

З метою дотримання прав засуджених на підтримання контактів із зовнішнім світом (подання скарг до зовнішніх органів) групою НПМ було встановлено позитивну практику в діяльності установи. Зокрема, у 2023 році з установи до державних органів та громадських організацій надіслано 224 звернення.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права засуджених осіб на захист від катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження та покарання (стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статті 21, 28 Конституції України, Стандарти КЗК).

1. Частиною 1 статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України), правилом 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та пунктом 18.1 Європейських пенітенціарних правил передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

Однак під час відвідування встановлено, що в окремих спальних приміщеннях відділення соціально-психологічної служби №1 установи зазначені вище вимоги не дотримуються.

У пункті 13 сьомої загальної доповіді [СРТ/Inf (97) 10] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню (далі – КЗК) зазначено, що проблема із переповненими житловими приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Європейським судом з прав людини також неодноразово констатувались порушення статті 3 (заборона катування) Конвенції про захист прав людини і

основоположних свобод (далі – Конвенція) у зв'язку переповненістю та незабезпеченням належної житлової площі на одного засудженого («Горбатенко проти України», «Сукачов проти України», «Яковенко проти України»).

Невжиття заходів щодо виконання рекомендацій КЗК та незабезпечення в установі належної житлової площі на одного засудженого може призвести до чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини на підставі порушень статті 3 Конвенції та призначення виплат значної суми коштів, як моральної компенсації за перебування у таких умовах.

Так, у спальному приміщенні № 7 проживало 10 осіб, у той час, як площа зазначеного приміщення складала 33,5 м² (на час відвідування фактична площа на одного засудженого 3,35 м²) (фото 6).

В спальному приміщенні № 8 проживало 9 осіб, в той час, як площа зазначеного приміщення складає 29,1 м², відповідно на одного засудженого припадає 3,2 м².

Аналогічний факт також виявлений у спальному приміщенні № 9.

Зазначені порушення усунуті адміністрацією установи в ході проведення відвідування. Зокрема, фактична площа на одного засудженого у спальному приміщенні № 7 склала 4,18 м², в спальному приміщенні № 8 – 4,15 м², у спальному приміщенні № 9 – 4,15 м² (фото 7-8).

2. Незважаючи на те, що з 2015 року у нормативно-правових документах відсутня норма, яка визначала можливість фіксації до стін ліжок у приміщеннях дисциплінарного ізолятора на денний час, в установі збереглися засоби для такої фіксації, що створює умови для можливих зловживань з боку адміністрації установи (фото 9).

Зазначене порушення було усунуто до завершення відвідування адміністрацією установи, шляхом демонтування засобів фіксації (фото 10).

Порушення права на гідні умови тримання (стаття 25 Загальної декларації прав людини, стаття 28 Конституції України).

3. Під час відвідування дисциплінарного ізолятора установи встановлено, що через надмірну заграбованість вікон та близькість розташування приміщення дисциплінарного ізолятора до інших приміщень установи у деяких камерах недостатньо природного освітлення тому постійно увімкнено загальне освітлення (фото 11).

На час відвідування показник загального освітлення складав 9,1 люкс при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат при загальному освітленні має складати 150 люкс.

Довідково: замірювання загального освітлення у камерному приміщенні № 3 здійснювалося з використанням приладу люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

Порушення права на підтримання контактів із зовнішнім світом (Стандарти КЗК, правило 37 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями).

4. Відповідно до Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5 (далі – Порядок), засудженим надається послуга доступу до Інтернету, користування засобами IP-телефонії та використання засобів відеозв'язку через мережу Інтернет. Для організації надання засудженим послуг доступу до мережі Інтернет в установі обладнано інтернет-клас.

Однак, незважаючи на наявність інтернет-класу в установі, засуджені не користуються ним з метою подачі електронних звернень.

Так, згідно інформації, отриманої від Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, протягом 2022-2023 років з установи не було надіслано жодного електронного звернення.

Порушення права на працю засуджених та захист від експлуатації (стаття 43 Конституції України, стаття 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція МОП про примусову чи обов'язкову працю № 29).

5. Пунктами 3.1. та 3.2 Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5 (далі – Інструкція) передбачено, що засуджені до позбавлення волі мають право працювати. Праця здійснюється на добровільній основі на підставі договору цивільно-правового характеру або трудового договору, який укладається між засудженим та фізичною особою - підприємцем або юридичною особою, для яких засудженими здійснюється виконання робіт чи надання послуг.

Під час відвідування установи встановлено, що засуджені працюють згідно трудових договорів, які зареєстровані у відповідному журналі.

Відповідно до стаття 21 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) трудовим договором є угода між працівником і роботодавцем, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, а роботодавець зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю.

Ознайомленням зі змістом трудових договорів із засудженими встановлено, що дані договори не містять інформації щодо роботи, яку виконує засуджений-

працівник, а також посаду яку він займає, що є порушенням вимог законодавства про працю.

6. Групою НПМ також зафіксовано порушення трудових прав працівників-пекарів [REDACTED], оскільки посадові (робочі) інструкції пекарів не затверджені керівником установи, не відображається важкість роботи в нічний час (робочий день пекаря починається о 5.00 та має оплачуватися з 5.00 до 6.00 як нічний).

Оплата праці працівників залучених до роботи у нічний час та святкові дні повинна проводитися у підвищеному розмірі.

Робочі (посадові) інструкції робітників розробляються на основі кваліфікаційних характеристик відповідних професій, що містяться в галузевих випусках Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (далі — ДКХП).

У кваліфікаційних характеристиках визначається перелік основних робіт, які властиві тій чи іншій професії, та забезпечується єдність у визначенні кваліфікаційних вимог щодо певних категорій, розрядів і професій. Конкретний же перелік робочих прав та обов'язків робітників визначається в робочих інструкціях з урахуванням специфіки діяльності конкретного підприємства, установи чи організації та особливостей його організаційно-штатної структури.

Вимоги щодо структури, змісту, оформлення, порядку затвердження робочих інструкцій наводяться у Загальних положеннях ДКХП, які містяться в Розділі 2 Випуску 1 ДКХП «Професії робітників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності», затвердженого наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 № 336.

Згідно штату обслуговуючого персоналу з числа засуджених з 01 жовтня 2022 року визначено 11, 25 штатних одиниць за посадами кухар, пекар, різальник харчової продукції, кухонний робітник, кравець, взуттєвник з ремонту взуття, машиніст із прання та ремонту спецодягу, перукар, слюсар-сантехнік. Робочі інструкції за вищеперерахованими найменуваннями робіт, посад групі НПМ надані тільки на посаду пекаря та кухаря.

7. Крім того, засуджені, які залучаються до праці у ДП «Підприємство ДКВС України (№25)» (фото 12-14) працюють по 9 годин на день 6 днів на тиждень, при цьому оплата засудженого за роботу в місяць складає лише 400-550 грн (що в 14 раз менше за мінімальну заробітну плату відповідного періоду).

Зниження норм розцінок виготовлення продукції, впливає на низький рівень оплати праці засуджених. Зокрема, калькуляція відпускної ціни з податком на додану вартість по виготовленню автопричепа ПВА-У5 (без резини, дисків, дуг, тенту, ресорів) за 1 одиницю зазначена 18840 грн (без зазначення вартості витрат на сировину), трудовитрати засудженого розраховані у сумі – 904,15 грн, тобто лише 5 % від визначеної ціни, решта 95 % - податки, адміністративні витрати, втрати на збут тощо.

8. В установі засуджені працюють без належного забезпечення спецзасобами з охорони праці (рукавицями та фартухами для зварювальних робіт, масками та респіраторами тощо).

На виконання рекомендації групи НППМ під час відвідування адміністрація установи забезпечила засуджених спецзасобами з охорони праці (фото 15-16).

Згідно ст. 118 КВК України адміністрація установи зобов'язана створювати умови для праці засудженим та відповідно дотримуватися трудового законодавства України щодо захисту трудових прав працівників із числа засуджених.

В установі за займаними посадами із засудженими-працівниками не проводяться первинний та наступні чергові інструктажі, взагалі не ведуться відповідні журнали реєстрації інструктажів.

9. Крім того встановлено, що відео з камери спостереження на міжзонному КПП (до промислової зони), у порушення вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5, не зберігається на жорсткий диск.

Інші порушення.

10. Середній показник умовно-дострокового звільнення в установах Державної кримінально-виконавчої служби України у 2023 році становить 32,5 %.

Однак, під час відвідування установи встановлено, що станом на 21.08.2023 під дію ст. 81 Кримінального кодексу України (далі – КК України) підпадало 178 засуджених, комісією розглянуто 178 матеріалів, за якими 153 засудженим відмовлено в умовно-достроковому звільненні, як таким, що не довели свого виправлення, а відносно 25 (14 %) засуджених прийнято позитивне рішення.

Таким чином через суб'єктивне негативне ставлення адміністрації установи до питання умовно-дострокового звільнення засуджені обмежені в праві бути звільненим з ВК, окрім як після відбуття всього строку покарання.

Аналогічні факти встановлені й під час розгляду матеріалів щодо заміни невідбутої частини покарання більш м'яким. Так, під дію ст. 82 КК України підпадало 166 засуджених, комісією розглянуто 166 матеріалів, усім засудженим відмовлено в заміні невідбутої частини покарання більш м'яким, як особам, що не стали на шлях виправлення.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Державній установі «Олексіївська виправна колонія (№ 25)»:

1. Забезпечити дотримання норм площі на одного засудженого в установі, у відповідності до вимог національних та міжнародних нормативно-правових актів;

2. Забезпечити камери дисциплінарного ізолятора установи належним рівнем природного освітлення;

3. Провести роз'яснювальну роботу із засудженими щодо можливості надсилання електронних звернень;

4. Забезпечити реалізацію права засуджених на оплачувану працю згідно із законодавством про працю;

5. Вжити заходів щодо своєчасного контролю за забезпеченням працівників із числа засуджених відповідним спецодягом та іншими засобами для виконання робіт з дотриманням законодавства про охорону праці;

6. Переглянути організацію роботи застосування до засуджених умовно-дострокового звільнення та заміни невідбутої частини покарання більш м'яким в частині усунення обмежень в праві бути звільненим з ВК.

Додатки: фотознімки на 4 арк.

Керівник групи НПМ
Заступник начальника відділу
інспектування об'єктів контролю в
правоохоронних, судових органах та
військових формувань Департаменту
з питань реалізації національного
превентивного механізму

Сергій КОНОПЛЯСТИЙ

Додатки до звіту

фото 1

фото 2

фото 3

фото 4

фото 5

фото 6

фото 7

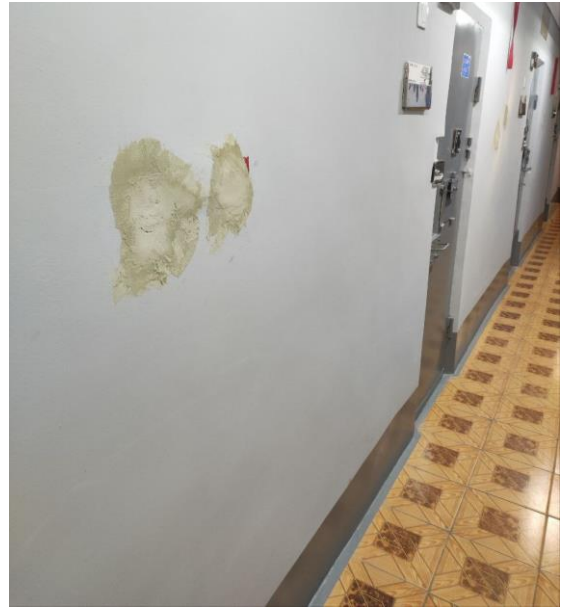
фото 8

φωτο 9

φωτο 10

φωτο 11

φωτο 12

фото 13

фото14

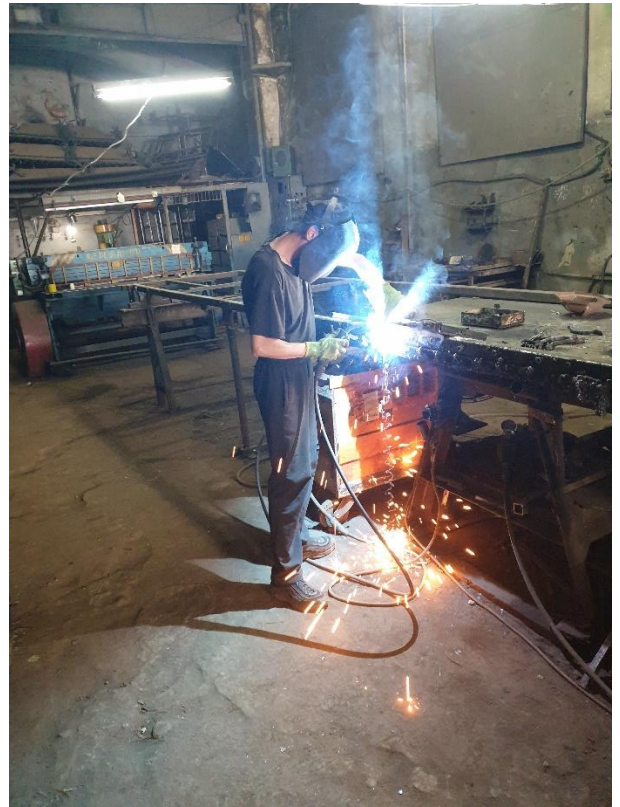

фото 15

фото 16

